

Monica TILEA

Olivier MORIN

Oana-Adriana DUȚĂ

(coord.)

Monica TILEA

Olivier MORIN

Oana-Adriana DUȚĂ

(coord.)

**COMPETENȚE TRANSVERSALE
ÎN EDUCAȚIA PENTRU DEZVOLTARE
DURABILĂ ȘI SOLIDARITATE
INTERNAȚIONALĂ**

**TRANSVERSAL COMPETENCES
IN EDUCATION FOR SUSTAINABLE
DEVELOPMENT
AND INTERNATIONAL SOLIDARITY**

**EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2019**

Autori:

Olivier Morin, Davide della Rina, Monica Tilea, Sandie Bernard,
Roberto Trincherio, Selena Notaro, Alessio Tomassone,
Claudiu Bunăiașu, Aida Stoian

Copyright © 2019 Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TILEA, MONICA

Competențe transversale în educația pentru dezvoltare durabilă și solidaritate internațională = Transversal competences in education for sustainable development and international solidarity / Monica Tilea, Olivier Morin, Oana-Adriana Duță. - Craiova : Universitaria, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1498-7

I. Morin, Olivier

II. Duță, Oana-Adriana

37

© 2019 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

**Competențe transversale
în educația pentru dezvoltare durabilă
și solidaritate internațională**

Cuvânt înainte

Educația pentru cetățenie globală oferă soluții pentru înțelegerea interdependențelor economice, sociale și culturale din întreaga lume, consolidând coeziunea socială și capacitatea persoanelor de a acționa. În acest context global și globalizant, proiectul Erasmus+ *Acteurs du Territoire pour une Éducation à la Citoyenneté Mondiale* (ACTECIM)¹, coordonat de Academia din Lyon și derulat în perioada 2015-2018, a vizat o mai bună înțelegere a mijloacelor prin care poate fi realizată educația pentru dezvoltare durabilă și solidaritate internațională și a permis parcurgerea unei noi etape în formarea cetățeanului de mâine. Proiectul a reunit universități, școli, licee și organizații neguvernamentale din trei regiuni europene: regiunea Rhône-Alpes, regiunea Sud-Vest Oltenia și regiunea Piemont, care au reflectat împreună asupra educației pentru dezvoltare durabilă și solidaritate internațională.

Obiectivele proiectului ACTECIM derivă din cele 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD) care au intrat în vigoare în ianuarie 2016, în special din obiectivul nr. 4, care se referă la o educație de calitate în sprijinul durabilității, al cetățeniei mondiale și al aprecierii diversității culturale. În acest context, autorii studiului de față se alătură Irinei Bokova pentru a defini durabilitatea drept:

responsabilitatea persoanelor și a societăților de a acționa în favoarea construirii unui viitor mai bun pentru toți, la nivel local și mondial, a unui viitor în care dezvoltarea socioeconomică să aibă la bază justiția socială și o gospodărire judicioasă a mediului înconjurător (Bokova, 2015: 20, traducerea noastră).

Studiul prezentat în acest volum pornește de la experimentele și datele culese în cadrul proiectului și propune o caracterizare a competențelor transversale asociate cetățeniei mondiale. Acest studiu a fost realizat de către o echipă de cercetători de la Universitatea din Lyon, Universitatea din

¹ Proiect KA2 Parteneriat strategic pentru învățământul școlar, nr. 2015-1-FR01-KA201-015405.

Craiova și Universitatea din Torino și a presupus două etape interdependente: (i) observații și analize efectuate de către universitari asupra experiențelor de formare și de dobândire a competențelor transversale în cele trei regiuni partenere, (ii) producerea unei analize comune a competențelor transversale asociate cetățeniei mondiale.

Monica Tilea, Olivier Morin

Capitolul 1

COMPETENȚELE TRANSVERSALE ASOCIATE CETĂȚENIEI MONDIALE: DEFINIȚII ȘI INDICATORI

Orice „educație pentru” este, prin natura sa, transdisciplinară: ea vizează construirea de competențe într-o logică curriculară și se concentrează asupra subiectului învățării. Educația pentru cetățenia mondială vizează formarea unor generații viitoare capabile să furnizeze răspunsuri la provocările societale cu care se confruntă în viața profesională și cetățenească. Prin urmare, ea trebuie să furnizeze elemente ajutătoare pentru înțelegerea interdependențelor de mediu, economice, sociale și culturale la nivel mondial, dar și să consolideze coeziunea socială și capacitatea de acțiune.

Învățarea experiențială, o logică a parcursului educativ...

Având în vedere complexitatea și incertitudinile asociate cunoștințelor pe care le implică aceste problematici contemporane, este necesar să fie dezvoltate simultan reflecția critică și gândirea independentă, pe de o parte, și conștientizarea diversității viziunilor asupra lumii și a sistemelor de cunoștințe, pe de altă parte. Astfel, într-o abordare educativă a cetățeniei mondiale, problematicile solidarității internaționale trebuie integrate în educația pentru dezvoltare durabilă. Întrucât ea vizează interconectarea și punerea în operă a tuturor mijloacelor posibile pentru a asigura un grad suficient de egalitate, de justiție socială, de înțelegere și de cooperare între popoare, educația pentru cetățenie mondială trebuie văzută ca un proces de învățare transformativă. Educația pentru cetățenie mondială implică o schimbare profundă fiindcă valoarea serviciilor ecosistemice este și o chestiune de justiție socială, comunitățile cele mai defavorizate la nivel economic și politic fiind, totodată, și cele care depind cel mai mult de aceste bunuri comune și cele care dispun în cea mai mică măsură de tehnologii de substituție.

Procesul de învățare vizat constă în conceperea unui viitor care nu reprezintă în mod automat o proiecție a prezentului unde cultura individualismului reflectă – uneori chiar și în sistemele educative – un model dominant structurat prin relații de opoziție între indivizi. O astfel de schimbare are loc în cadrul dispozitivelor educaționale prin mobilizarea participanților în vederea acțiunilor cetățenești și a confruntărilor interculturale. Viziunea educației pentru cetățenie mondială nu este, prin natura sa, emancipatoare: nu este vorba despre dobândirea unor abilități stereotipate și reproductibile, ci despre a învăța *pentru* acțiunea cetățenească și *prin* acțiunea cetățenească. Procesul de învățare transformativă a cetățeniei mondiale

implică o analiză a situației actuale, o reflecție asupra posibilelor alternative la modelele dominante și identificarea unei schimbări care să conducă spre o cetățenie responsabilă (Carvalho Da Silva et al., 2008: 13). Or, capacitatea de a acționa nu este doar o abilitate, ci, în primul rând, înseamnă să știi să combini mai multe abilități în situații deschise (Le Boterf, 2002). Capacitatea de a acționa într-o situație necesită, deci, experiențe acționale într-o anumită situație, însoțite de reflecții asupra acestor acțiuni, care facilitează orientarea învățării și fac posibilă acțiunea în noi situații de același gen. În cursul ciclurilor de învățare experiențială (Kolb, 1984; Pfeiffer & Ballew, 1988), subiecții învățării își dezvoltă structurile mentale ce le permit să își mobilizeze resursele cognitive.

... pentru consolidarea coeziunii sociale și a capacității de acțiune

Competențele care fac obiectul prezentului studiu sunt competențele pentru cetățenia mondială. Există numeroase definiții ale termenului de „competență”, însă ele subliniază în mică măsură importanța proceselor responsabile pentru mobilizarea și construirea lor. Pentru a vorbi despre competențe – individuale sau colective – vom reține definiția lui Coulet: „o organizare a unei activități mobilizate și reglementate pentru tratarea unei sarcini date, într-o situație determinată” (2011: 17, traducerea noastră). Formarea pentru cetățenia mondială înseamnă dezvoltarea competențelor cetățenilor de a trăi împreună și de a-și defini viitorul, în diversele spații în care locuiesc ei, cu mobilizarea unei game variate de actori și de instituții din fiecare teritoriu. Ea se referă, de asemenea, și la stabilirea de legături între problemele relevante ale realității unui micro-context local și chestiunile globale ale macro-contextului. Împletirea abordărilor locale și regionale și/sau internaționale este fundamentală, întrucât permite abordarea chestiunilor legate de alteritate și identitate. Din această perspectivă, procesul intercultural care implică acțiunile necesare pentru dezvoltarea cetățeniei mondiale depinde de competențe-cheie bine definite și măsurabile.

Competențele-cheie ale cetățeniei mondiale pe care am dorit să le caracterizăm în acest program au fost identificate în cadrul proiectului european REDDSO (*Régions pour une Education au Développement Durable et Solidaire – Regiuni în sprijinul educației pentru dezvoltarea durabilă și solidară*)², care a demonstrat în ce fel integrarea solidarității internaționale (SI) în educația pentru dezvoltare durabilă (EDD) poate favoriza abordări sistemice și problematizate (Morin & Bernard, 2015). Se remarcă, în acest context, interacțiunea a patru domenii de competențe specifice și complementare.

Competențele asociate spiritului critic, care permit deconstruirea informațiilor pentru a înțelege cum au fost ele construite din punct de vedere social, necesită integrarea controverselor, a incertitudinilor și a îndoielilor în procesul de

² <https://reddso.wordpress.com/> (data consultării: 20.01.2019).